יתרו לאחר מתן תורה הוה מאי איכא למימר אלא יתרו מישראל זבן ת"ש [1]ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר (המשנים והכרים ועל כל הצאן) למען זבוח לה' אלהיך מאי מיטב דמי מיטב ומ"ש מיטב כי היכי דליקפץ עליהן זבינא ת"ש [2]ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדוני המלך (את) הטוב בעיניו (ואת) [ראה] הבקר לעולה והמוריגים וכלי הבקר לעצים אמר רב נחמן ארונה גר תושב היה [א]מאי מוריגים אמר עולא מטה של טורביל מאי מטה של טורביל עיזא דקורקסא דדיישן אמר רב יוסף מאי קרא [3]הנה שמתיך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדוק וגבעות כמוץ תשים מיתיבי [4]ואת הפרות העלו עולה לה' הוראת שעה היתה ה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי עולה נקבה מי איכא ומאי קושיא דלמא בבמת יחיד וכדרב אדא בר אהבה דאמר רב אדא בר אהבה מנין לעולה נקבה שהיא כשרה בבמת יחיד שנאמר [5]ויקח שמואל טלה חלב אחד [ב]ויעלהו עולה ויעלהו זכר משמע אמר רב נחמן בר יצחק ויעלה כתיב ר' יוחנן אמר [ג]גבול יש לה פחותה מבת ג' שנים נעקרת בת ג' שנים אינה נעקרת איתיביה כל הני תיובתא שני להו פחותה מבת ג' שנים ת"ש ואת הפרות העלו עולה לה' בפחותה מבת שלש שנים מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן א"כ היינו [6]ואת בניהם כלו בבית פחותה מבת ג' שנים [ד](ופחותה מבת ג' שנים) מי קא ילדה [ה](והתניא) [ו]פרה וחמור מבת ג' ודאי לכהן מכאן ואילך ספק אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא: [7]וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש וגו' מאי וישרנה א"ר יוחנן משום ר"מ שאמרו שירה (א) ורב זוטרא בר טוביה אמר רב שישרו פניהם כנגד ארון ואמרו שירה ומאי שירה אמרו א"ר יוחנן משום ר"מ [8]אז ישיר משה ובני (ב) ישראל ור' יוחנן דידיה אמר [9]ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו [וגו'] ור"ש בן לקיש אמר מזמורא יתמא [10]מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו ר' אלעזר אמר [11]ה' מלך ירגזו עמים ר' שמואל בר נחמני אמר [12]ה' מלך גאות לבש ר' יצחק נפחא אמר רוני רוני השיטה התנופפי ברוב הדרך המחושקת בריקמי זהב המהוללה בדביר ארמון ומפוארה בעדי עדיים רב אשי מתני לה להא דר' יצחק (ג) אהא [13]ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ישראל מאי אמרו אמר ר' יצחק רוני רוני השיטה [וכו'] אמר רב כמאן קרו פרסאי לספרא דביר מהכא [14]ושם דביר לפנים קרית ספר [ז](רב אשי) אמר כמאן קרו פרסאי לנידה דשתנא מהכא [15]כי דרך נשים לי

וידום

יתרו לאחר מתן תורה הוה. וא"ת א"כ לפורה אשת משה לא בעה אלא לאחר מתן תורה ותיקשי על הא דאמרינן בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף סב.) ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה על ידו וקחשיב פירש מן האשה ומאי קאמר הא לא היתה לפורה עמו וי"ל שהקב"ה [י] נתן לב לפרוש מן האשה ולמ"ד קודם מתן תורה בא קשיא מה שאמר משה אל יתרו והודעתי את חוקי האלהים ואת תורותיו דהא עדיין לא ניתנה תורה ועוד קשיא מה שפי' רש"י בפרשת יתרו שלא היה לו למשה שהות לשפוט ישראל עד מחרת יום הכפורים ונראה דכל אותה פרשה ראשונה דיתרו נאמרה קודם מתן תורה אבל סוף הפרשה ודאי לא נאמרה עד לאחר מתן תורה אלא אגב שמספר ביאת חותנו מספר כל ענייני עד שחזר לארצו ואפילו למ"ד לאחר מתן תורה בא ק"ק למה נכתבה פרשה זו לכאן וי"ל דלפי שספר בביאת עמלק שהרע לישראל ראשונה מספר נמי מעשה יתרו שהטיב לישראל ראשונה מעלה חשובה שנתן להם: **רבי** יוחנן אמר גבול יש לה פחות מבת ג' נעקרת. וליכא למיחש לרביעה וקאי לשנויי רומיא דמתני' דאין מעמידין והיא דלוקחין מהם בהמה לקרבן ואליבא דרבנן קאמר דאילו ר"א אפי' בבת שתים חיים לרביעה דהא פרה בת שתים וחיים לרביעה ומו דקתני וכן היה ר"א פוסל בכל הקרבנות דמשמע אפילו בני שנה וא"ת לרבי יוחנן היכי שרי ליקח לקרבן פחותה מבת שלש שנים ניחוש דלמא רבעוה נאמה כשהיא מעוברת והיא וולדה נרבעו וי"ל דר' יוחנן לטעמיה דאמר בפ' הערל (יבמות עח. ושם) עובר לאו ירך אמו הוא: **פרה** וחמור בת שלש שנים ודאי לכהן. פי' דקודם שלש ודאי לא ילדה ויש לתמוה דהא מעשה בכל יום דפרה בת שתי שנים יולדת וי"ל דודאי עתה נשתנה העת מכמו שהיה בדורות הראשונים כמו בעינויתא דורדא דאמרי' פרק אלו טרפות (חולין דף מז. ושם) כל חיותא כרייתא הכי אית להו אלמא גוייתא לית להו ועתה היא בכל הבהמות שלנו: **מזמורא** יתמא. פ"ה שלא הוזכר שם האומר וקשה דהא כמה מזמורים יש כיוצא בו מזמור לתודה (תהלים ק) מזמור שיר ליום השבת (שם צב) שלא הוזכר שם האומרו ונראה לפרש שקרא לו יתמא משום שלא הוזכר על מה נאמר כמו מזמור לתודה שמפרש שנעשה לאמרו על התודה וכן מזמור שיר ליום השבת ואע"פ שיש יושב בסתר עליון (שם צא) אשרי האיש (שם א) ה' מלך גאות לבש (שם צג) שלא הוזכר על מה נעשו מ"מ אין כתוב בהן מזמור:

למשה

דמי מיטב. למוכרן ולקנות בדמיהן בהמות מישראל להקריב: **זבינא.** מכר: **ארונה.** יבוסי היה בספר שמואל: **ראה הבקר לעולה.** אלמא הקריב דוד בהמת עובד כוכבים לקרבן: **גר תושב.** שקיבל שבע מצות בני נח והרי רביעה בכלל: **טורביל עיזא דקורקסא.** דף גדול ועב מאד ורחב וערוף בפגימות הרבה לרוחבו עמוקות תכופות זו אצל זו ודשין בו תבואה שמעבירין עליו הבהמות והפגימות נכנסו' בדיש והתבואה נחבטת: **למורג חרוץ.** טרוף בפגימות והן פיפיות: **תדוש הרים.** אלמא לדישה עבדי ליה: **ואת הפרות.** באנשי בית שמש משתעי קרא בפרות שהביאו הארון מארץ פלשתים: **הוראת שעה.** מפני נס שנעשה על ידיהן שהביאו הארון מעצמן ואין איש מנהיגם ואת בניהם כלו בבית [ש"א ו] ולא געו אחרי בניהם אלא הוליכוהו ואמרו שירה כדלקמן: **דלמא בבמת יחיד.** שרי דהתם בבמת יחיד הואי דבמה גדולה בנוב היתה באותה שעה כשנלקח הארון וחרב משכן שילה ובאו להן לנוב: **טלה חלב.** רחל ומניקה את בנה: **רבי יוחנן אמר.** הא דקתני לעיל [כב:] לוקחין מהם לקרבן לאו מלתא פשיטתא [ח] היא לכל בהמות: **אלא גבול יש לה פחותה מבת ג' שנים נעקרת.** בהרבעת איש ונקמת מן העובד כוכבים דמיים עלה: **אבל בת שלש.** שוב אינה נעקרת ומיישינן לרביעה: **כל הני תיובתא.** דהני קראי דשרו בהמות עובד כוכבים להקרבה: **פרה וחמור כו'.** בבכורות (יט:) תנן הלוקח בהמה מן הנכרי ואינו יודע אם כבר בכרה אם לאו עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק פרה וחמור בת שלש ודאי לכהן ולד ראשון שתלד ביד ישראל אם זכר הוא ודאי לכהן אם אינה יתירה בעת לידתה על בת שלש דודאי לא ילדה בבית נכרי: **מכאן ואילך.** אם יתירה על בת שלש היתה כשילדה בבית ישראל הוי ולדה זה ספק בכור (ד) ואיכא למימר כבר בכרה בבית עובד כוכבים ואיכא למימר לא בכרה זה בבית העובד כוכבים וזה בכור שלה וירעה בכור זה עד שיסתאב שהרי אינו ראוי לקרבן שמא אין זה בכור ולאחר שיש בו מום יאכלנו בעליו ולא יתננו לכהן שבכור בעל מום מותר לזרים ואין בו אלא משום גזילת מתנות כהונה אפי' הוא ודאי וזהו ספק הוה הכהן מוציא מחבירו ועליו הראיה שלא ילדה בבית העובד כוכבים וגבי ספק פטר חמור מפריש עליו טלה להתירו בהנאה דכתיב תפדה בשה [שמות יג] והטלה יעכב (ה) בעצמו דאפילו ודאי פטר אין קדושה חלה על טלה הניתן אלא משום גזילת כהן יש וכיון שהוא ספק אפילו גזל ליכא דראיה על הכהן: [ט]**כלו בבית.** לשון בית הכלא (מלכים א כב). לישנא אחרינא לשון מניעה כמו לא יכלה ממך (בראשית כג) מנעום מלילך אחריהם: **וישרנה.** אז ישיר כי גאה גאה לשלוח יד בפלשתים ובדגון אלהיהם: **יתמא.** שלא הוזכר שם אומרו: **ירגזו.** על שהכם במכת טחורים: **השיטה.** ארון עצי שטים: **התנופפי.** התרוממי: **המחושקת.** קשורה כמו וחשוקיהם כסף (שמות כז): **בריקמי זהב.** מלופה זהב טהור מבית ומחוץ: **המהוללה בדביר ארמון.** שס"ת של משה בתוכו והארון מהולל ומפואר במה שבתוכו: **בעדי עדיים.** ואין לך עדי גדול מזה: **דביר.** הוא ספר בלשון פרסי: **וישראל מאי אמרו.** בנסוע הארון בעת המסעות שבמדבר שהיה משה אומר קומה ה' (במדבר י) ומה ישראל עונין אחריו: **דשתנא.** נוטריקון ד' דרך ש' נשים:

וידוס

תורה אור

1. ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח ליי אלהיך ואת היותר החרמנו: שמואל א טו טו
2. ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדני המלך הטוב בעינו ראה הבקר לעלה והמרגים וכלי הבקר לעצים: שמואל ב כד כב
3. הנה שמתיך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדק וגבעות כמץ תשים: ישעיהו מא טו
4. והעגלה באה אל שדה יהושע בית השמשי ותעמד שם ושם אבן גדולה ויבקעו את עצי העגלה ואת הפרות העלו עלה ליי: שמואל א ו יד
5. ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה כליל ליי ויזעק שמואל אל יי בעד ישראל ויענהו יי: שמואל א ז ט
6. ויעשו האנשים כן ויקחו שתי פרות עלות ויאסרום בעגלה ואת בניהם כלו בבית: שמואל א ו י
7. וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש במסלה אחת הלכו הלך וגעו ולא סרו ימין ושמאול וסרני פלשתים הלכים אחריהם עד גבול בית שמש: שמואל א ו יב
8. אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליי ויאמרו לאמר אשירה ליי כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: שמות טו א
9. ואמרתם ביום ההוא הודו ליי קראו בשמו הודיעו בעמים עלילתיו הזכירו כי נשגב שמו: ישעיהו יב ד
10. מזמור שירו ליי שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו: תהלים צח א
11. יי מלך ירגזו עמים ישב כרובים תנוט הארץ: תהלים צט א
12. יי מלך גאות לבש לבש יי עז התאזר אף תכון תבל בל תמוט: תהלים צג א
13. ויהי בנסע הארן ויאמר משה קומה יי ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: במדבר י לה
14. וילך משם אל יושבי דביר ושם דביר לפנים קרית ספר: שופטים א יא
15. ותאמר אל אביה אל יחר בעיני אדני כי לוא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים לי ויחפש ולא מצא את התרפים: בראשית לא לה

מסורת הש"ס

א) זבחים קטז: ע"ש מנחות כב. ע"ש, ב) [ויעלה כתיב ויעלהו קרי], ג) [עי' תוס' לעיל כב. ד"ה רביעא], ד) רש"א מ"ז, ה) [צ"ל והתנן], ו) [בכורות יט:], ז) [צ"ל אמר רב אשי וכ"ה בע"י ובילקוט פ' ויצא ליתא אמר רב ספרא כמאן וכו'], ח) בס"א: פשיטתא, ט) [צ"ל לפני ד"ה פרה וחמור], י) הסכים על ידו על שנתן כצ"ל, כ) [וע"ע תוס' בכורות יט: ד"ה פרה ותוס' חולין מז. ד"ה כל הני],

◆

גליון הש"ס

גמ' ה"נ מסתברא. עי' טורי אבן ר"ה דף י ע"א ד"ה עגל: שם גבול יש לה. עי' לקמן דף מו ע"ב תוס' ד"ה כשנרגמו:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורב זוטרא. נ"ב ס"א וכן אמר רב זוטרא כו' שעקמו פניהם כו': (ב) שם משה ובני ישראל. נ"ב ס"א נאמר כאן הלך וגעו ונאמר להלן כי גאה גאה: (ג) שם להא דר' יצחק נפחא אהא וכו' ר' יצחק נפחא רוני: (ד) רש"י ד"ה מכאן וכו' דאיכא למימר וכו' לא בכרה בבית כצ"ל ותיבו' זה נמחק: (ה) בא"ד והטלה יעכב לעצמו:

◆

מוסף רש"י

מטה של טורביל. כך נקרא במסכת פרה (פי"ב מ"ט. זבחים קטז.). **עיזא** דקורקסא. נסר גדול מלא יתדות (מנחות כב.) כמין עץ של עץ ויש בו יתדות חדים וגם עשוי חריצים חריצים קרניי"ש ומוליכו ומביאו על הקשים של דישה לאחר שנידושה ומתפתכן ונעשין תבן (זבחים קטז:). **מאי** קרא. דהוא עשוי חריצין ומוכן לדוק ולדוך (שם). למורג חרוץ כו'. מוריגים לגורן דישה, דכתיב מורג וכתיב תדוש (מנחות כב.). **חרוץ.** יפה ומנ'ייר (שם).

◆

רבינו חננאל

והא כתיב ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדוני המלך הטוב בעיניו ראה הבקר לעולה וגו'. אמר רב יוסף ארונה גר תושב היה. מאי מורגים. אמר עולא מטה של טורביל. פי' היא עיזא דיקורקסא דדישא דושתא כדכתיב הנה שמתיך למורג חרוץ חדש וגו'. ת"ש ואת הפרות העלו עולה לה' וגו'. התם הוראת שעה היתה. ואסיקנא נקבה כשרה לעולה בבמת יחיד שנא' ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה וגו'. והא ויעלהו זכר משמע. ויעלה כתיב חסר וא"ו. ר' יוחנן אמר גבול יש לה פחותה מבת ג' שנים אם רובעה נעקרת. ועובד כוכבים חס על בהמתו שלא תיעקר ואינו רובעה. אבל בת ג' שנים אינה נעקרת. וחייש לרביעה. איתיביה כל הני תיובתא ושני ליה התם בפחותה מבת ג' שנים ת"ש ואת הפרות העלו עולה לה' בפחותות מבנות ג' שנים. ומי מצית אמרת הכי והכתיב ואת בניהם כלו בבית: **ירושלמי** א) והכתיב ויאמר שאול מעמלקי הביאום

רבינו חננאל (המשך)

וגו'. אין למידין משאול דמר ריש לקיש שאול גרופית של שקמה היה. כלומר לא היה גרופית של זית. ואי פחותה מבת שלש שנים מי ילדה. והתנן פרה וחמור בת ג' ודאי לכהן כלומר ודאי עדיין לא בכרה. אלא מתוורתא כדשנין מעיקרא הוראת שעה היתה: וישרנה הפרות בדרך. מאי וישרנה אמר רב שעקמו פניהם כלפי הארון ואמרו שירה. ואל תתמה שהרי אתון של בלעם דברה עמו. ר' יוחנן אמר משום ר' מאיר אמרו שירת משה אז ישיר משה וגו'. ור' יוחנן דידיה אמר ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו. ריש לקיש אמר מזמורא יתמא ומאי ניהו מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה. ואמאי קרו ליה מזמורא יתמא משום דלא כתיב ביה מזמור לתודה ולא מזמור שיר ולא כתיב ביה נמי מזמור לדוד. ר' אלעזר אמר ה' מלך ירגזו עמים. ר' שמואל בר נחמני אמר ה' מלך גאות לבש. ר' יצחק נפחא אמר רומי רומי שיטה פי' הארון שהוא עצי שטים התנופפי ברוב הדרך המחושקה בריקמי זהב המהוללה בדביר וארמון. כי הארון היה נתון בדביר שבארמון. רב אשי מתני להא דר' יצחק נפחא אהא. ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' וגו'. וישראל מאי אמור. אמר ר' יצחק נפחא רומי רומי שיטה כו': אמר רבא כמאן קרו פרסאי לבית הספר דביר מהכא ושם דביר לפנים קרית ספר: וקרו נמי לנדה דושתנא. כדכתיב דרך נשים לי.

א) מחיקת ירושלמי עד גרופית של זית נראה דמקומו לעיל אצל וישרנה הפרות.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones